
TÜRK EDEBİYATINDA KANON ve İNKILÂP KANONU*

OR

Selçuk ÇIKLA**

ÖZET

Türkiye’de 1923-1950 yılları arasında devletin çeşitli kademelerindeki yöneticilerinin sadece sosyal ve siyasî alanlara değil, aynı zamanda sanat alanlarına da müdahale ettiği bilinmektedir. Bu müdahaleler Türkiye’de bir edebiyat kanonunun oluşmasına yol açmıştır. Kanon, Türkiye’de kanon ve edebiyat kanonu gibi konularda yapılan çalışmalar son yıllarda giderek artmakla birlikte bunların yeterli düzeye ulaştığı söylenemez. Bu konu hakkında yapılan her araştırma Türkiye’de tek partili yıllarda şekillenen iktidar-edebiyat ilişkisinin ayrıntılarını ortaya koyacaktır. Bu yazı gelecekte yapılacak bütüncül bir araştırmaya kaynaklık etmesi açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kanon, Türkiye’de Kanon, Edebiyat Kanonu, İnkılâp Kanonu, Kanonik Metinler, Kanonik Sanatçılar

KANON NEDİR?

Kanon, anlamı ve kullanım alanı açısından tarih içinde birçok farklılık gösteren bir kavram olmuştur. En başta *kanon* sözcüğünün, *klâsik* sözcüğünde olduğu gibi tek bir eser için kullanılmayacağını belirtmek gerekir (Oğuzertem, 2004, 69). Bu bağlamda klâsik eserlerin bir araya gelmesiyle oluşan

---

* Bu yazı doktora tezimin (Çıkla, 2005) ilgili bölümlerinin yeniden düzenlenmesiyle oluşturulmuştur.

**Yard. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

"klâsik eserler edebiyatı" gibi, kanonik eserlerin bir araya gelmesiyle oluştuğu var sayılan bir "kanonik eserler edebiyatı"ndan bahsedilebilir. Diğer taraftan klâsik eserlerin kanon oluşumunda birincil rol oynadıkları da gözden kaçmaz. Zira klâsik eserlerin çok okunması, tekrar tekrar basılması bir bakıma onların kanonlaşmasını sağlamaktadır.

Kanon teriminin tarih boyunca geçirdiği evrim sürecinde kazandığı belli başlı anlamları şunlardır: "1. Kilise yasası; bir kilise kurulunun belirlediği yasalar bütünü. 2. Laik yasa, kural ya da yasalar bütünü. 3. Genel kural, temel ilke, ölçüt. 4. Kilisece Kutsal Kitap'ın bir bölümü olarak kabul edilen kitapların tümü. 5. Belli bir yazara vb. ait olduğu kabul edilen kitaplar ya da yapıtların tümü. 6. Önemli ya da temel oldukları kabul edilen yapıtlar, yazarlar, vb." (Atakay, 2004, 70) 16. yüzyıldan önce din kaynaklı bir sözcük olarak "kilisenin kurallarına göre yaşamayı seçmiş din adamı... kilisenin çıkardığı kural, kanun ve yönetmelikler..."; 16. yüzyıldan itibaren seküler kullanım alanına sahip olarak "ferman, kural, kanun, temel ilke, aforizma, bir konunun sistematik ve bilimsel sınıuluşuna ilişkin prosedür, konunun otoritelerinin belirlediği kistas ve kriterlere ilişkin yargılar" gibi anlamlar yüklenmiş, bir taraftan da "dine ilişkin kullanımını sürdürmüş ve Kilise'nin özgün kabul ettiği İncil metinleriyle, gene Kilise'nin Azizler arasına kabul ettiği yeni isimlerin eklenmesiyle oluşan kutsal metin ve kişilerin listesi olmuştur. Bugün 'edebî kanon' derken kastettiğimiz anlam da buradan türemiş olmalı: Herhangi bir otoritenin ya da otoritelerin kutsadığı iyi yazarlar listesi ve buna eklenecek isimlere verilen izin ya da onay." (Parla, 2004, 51)

Edebî kanonun yukarıdaki anlamına göre daha "... dar anlamlı bir kullanılışı da vardır ki, tümüyle siyasî ya da doktrinerdir. Ne var ki, kaba siyasî müdahaleyle oluşturulmaya çalışılan kanonların zaten uzun bir ömrü de olmaz; Zhdanov'un oluşturmaya çalıştığı Sovyet gerçekçiliği kanonu, Mao'nun kültür devrimi altında oluşturmaya çalıştığı kanon, Hitler'in sanat ve edebiyat üzerinde kurduğu baskıyla oluşturmaya kalktığı kanonlar gibi. Bu tür kanonlarda siyasî ve doktriner baskı çok açıktır." (Parla, 2004, 52)

Orhan Koçak'ın şu ifadeleri de kanonun oluş(turul)ma aşamasında ideoloji, din, parti vs. gibi çeşitli şekillerde karşımıza çıkan bir iktidar gücünün var olduğunu açıkça ortaya koymaktadır: "Kanon veya mecelle, ne dersek diyelim, öyle kendiliğinden oluşan bir doğa görüntüsü değildir, saf estetik bir mesele de değildir, çünkü zevkler tartışılabileceği gibi zorla şekillendirilebilir de: İktidar, kasıt, çatışma, siyaset her zaman işin içindedir." (Koçak, 2004, 60)

Aslında temelde iki türlü kanon vardır. Bunlardan birisi her kesimden halkın ilgisiyle oluşan kanon, diğeri de devlet, parti, ideoloji ve rejim gibi enstrümanların oluşturduğu kanondur. Bu kanonları da üç "merci" belirlemektedir. Murat Belge'ye göre kanonun belirlenmesinde etkili olan üç merci şunlardır:

1. Mercii: Her çeşitten yazarlar, aydınlar, öğretmenler, gazeteler, dergiler vb. -aralarında eleştirmen, edebiyat tarihçisi, akademisyen olanlar vardır- neyin kanon olacağına, neyin olamayacağına önce bunlar karar verir.

2. Mercii: Siyaset, devlet, parti, ideoloji, rejim; üst adı her ne olursa olsun, bu merci kalkıp kendi beğenilerini, tekliflerini topluma veya sanatçılara çeşitli yollarla dayatarak kanonu belirlemeye çalışır.

3. Mercii: Halk veya toplum diyebileceğimiz bu üçüncü kesim uzun vadede kanona kimlerin gireceğini belirleme işini belirli yazar ve şairlere ilgi göstererek veya göstermeyerek üstlenmiş olur (Belge, 2004, 55).

Türkiye'de "kanon"un belirlenmesi konusunda ikinci merci, modernleşmenin başlangıcından bu yana hep var olmuştur. Ancak bugün Türk edebiyatının en önde gelen şair ve yazarlarının isimlerini şöyle bir hatırlarsak (Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Tevfik Fikret, Halit Ziya, Mehmet Rauf, Mehmet Akif, Necip Fazıl, Nazım Hikmet...) bunların hepsinin de mevcut yönetimle, siyasî otoriteyle yani ikinci merciyle takışmalı olduğunu, hayatlarının bir kesiminde mutlaka sürgün, baskı, sansür, tehdit, hapis, tecrit gibi uygulamalarla karşı karşıya kaldıklarını, ancak siyasî otoritenin bütün bu kendi kanonunu oluşturma, "kanonize etme (kanonlaştırma, kutsallaştırma)" sürecinden sıyrılarak hem dönemlerinin hem de bugünün yazar, eleştirmen, akademisyenlerinin ve halkın nazarında başka bir kanonun içinde yer edindiklerini açıkça görmek mümkündür.

Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere birinci ve üçüncü mercinin oluşturduğu kanonun haricinde bir de ikinci mercinin oluşturmaya çalıştığı bir kanon her zaman var olmuştur. Bu yazıda daha çok bu ikinci mercinin oluşturmaya çalıştığı kanon üzerinde durulacaktır.

TÜRK EDEBİYATINDA KANON

Türkiye'de *kanon* konusunda henüz şu sorulara kapsamlı bir cevap arandığı söylenemez:

1. Türk edebiyatında kanon var mıdır?
2. Varsa bu kanon veya kanonlar nasıl şekillenmiş ve kimler tarafından şekillendirilmiştir?

3. Türk edebiyatında kanonlaşma varsa bu kanonlaşmanın eserleri hangileridir?

4. Türkiye’de kanonlaş(tır)ma nasıl ve hangi araçlarla yapılmaya çalışılmıştır veya çalışılmaktadır?

5. Kanonlaş(tır)ma doğru mudur, yanlış mıdır?

6. Kanon oluşumunda devlet, yayınevleri, eserlerin baskı sayıları ve telif ücretleri, yarışma ve ödüller, reklamlar ve tanıtım yazıları, şair ve yazarlarla yapılan röportajlar ile bu şair ve yazarların eserleri üzerine yazılanlar, dergi ve gazeteler, öğretmenler ve üniversiteler, ders kitapları ve antolojiler gibi aygıtların ne gibi rolleri olmuştur?

Bu konudaki araştırma eksikliğini göz önünde bulundurarak, bu sorulardan sonra, “kanon” sözcüğünün sınırlarını ve “Türkiye’de kanon”, “edebiyat kanonu”, “edebî kanon” veya “edebiyatta kanon” gibi ifadelerle son zamanlarda yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanan bu terimleri değerlendirip kanonun güdümlü edebiyatla veya inkılâp edebiyatıyla bir ilişkisi olup olmadığını, ilişkisi varsa bu ilişkinin boyutlarını araştırmak yerinde olacaktır.

* * *

Türkiye’de “kanon” ve “edebiyat kanonu” hakkında telif ve çeviri eserler içinde en geniş açıklama, yorum ve değerlendirme Gregory Jusdanis’in *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür (Millî Edebiyatın İcat Edilişi)* (Jusdanis, 1998, 79-133) adlı eserinde yer almaktadır. Burada Jusdanis’in kanon ve edebiyat kanonu konusundaki yorumlarından hareket edilerek konuya açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

“Edebiyat kanonu bir anlatılar toplamı olarak, bir cemaatin üyelerinin ortak bağlarını anlamalarını sağlayan hikâyeler toplamıdır.” (Jusdanis, 1998, 76) Bu açıklamaya dayanarak Türkiye’de belirgin bir şekilde ön plâna çıkmış olan cemaatlere (kesimlere) ait birer edebiyat kanonunun olduğunu söylemek gerekecektir. Bu kesimler Ülkücü/Milliyetçi/Turancı, Marksist, İslâmcı, Kemalist adı verilebilecek olan topluluklardır. O halde Türkiye’de bu kesimlere ait yani Ülkücü/Milliyetçi/Turancı bir edebiyat kanonu, Marksist bir edebiyat kanonu, İslâmcı bir edebiyat kanonu, Kemalist bir edebiyat kanonunun varlığı açıklıkla görülecektir. Bu kesimler kendilerine ait edebiyat kanonuna uyan eserlere ağırlık vermekte, onları okumakta, onların okunması için çaba harcamakta, yayınevleri de kendi kanonlarına uyan bu eserleri sık sık basmaktadır.

Edebiyat kanonuna dahil olan eserlerin en temel özelliği tekrar tekrar okunmaları, her yeni nesil tarafından aranılıyor olmalarıdır. Kanona ait metinlerin bir diğer ortak özelliği de her okunuşlarında okuyucularda metni yorumlamada eksik kaldıkları ve metni tam olarak anlayamadıklarına dair bir izlenim edinmelerine, bu metinleri tekrar okumaları gerektiğine ve bu metinlerin başkaları (herkes) tarafından da okunması gerektiği düşüncesine götürmeleridir. Bu iki özellik kanona ait metinlerin her zaman gündemde kalmalarına, yani kanonik özelliklerini güçlendirmelerine yaramaktadır. Jusdanis bu olguyu şöyle ifade etmektedir: "Kanon, her okumadan sonra bir şeylerin zorunlu olarak atlanmasını ve bunun da (kutsal metinlerin tefsirinde olduğu gibi) bir başka okumayı daha gerektirmesini garanti altına aldığı için kanona dahil yapıtlar her zaman yeni, taze yorumlara açık kalırlar." (Jusdanis, 1998, 82-83)

Kanonların bir ortak özelliği de çoğulculuğa tahammüllerinin olmamasıdır. Her kanon yeni bir kanonun çıkmasından hoşnut olmaz, eğer rakip bir kanon varsa bu kanonun güçlenmesini istemez. Onun güçlenmemesi için de bazı yollara başvurur. Öncelikle "Hayatta kalmasına izin verilen metinler seçme işini yapanların çıkarlarını yansıtır." (Jusdanis, 1998, 92) Böyle olması, bazı metinlerin korunması bazı metinlerin de dışlanması anlamına gelmektedir. Söz gelişi Türkiye'de inkılâp kanonunu oluşturan siyasî, edebî kişi ve çevreler inkılâpların temel prensiplerinin karşısında gördükleri Marksistlere, İslâmcılara ve bazen de milliyetçilere karşı tavır almış; bu kanonların bazı eserlerinin ve birtakım sanatçıların dışlanması/görmezden gelinmesi yoluna başvurmuştur.

* * *

Murat Belge'nin *kanon ve Türkiye'de Kanon* üzerine yaptığı yorumlar da Türk edebiyatında kanonun hangi aygıtlar tarafından şekillendirildiğini göstermesi bakımından bir hayli aydınlatıcıdır. Belge'ye göre kanon, bugün daha çok "kutsanmış" çağrışımını taşıyan bir kavram. Uluslaşma sürecini geç tamalayan ulus-devletler gerilimlerle kuruluyor ve kendi gerilimini üretiyor. İngiltere'de ve ulus-devletini görece sükûnet içinde, kendisiyle barışık olarak kurmuş ülkelerde (bunların sayısı çok değil) kanon yoktur, çünkü ortada 'bu kanondur' diyecek bir otorite yoktur. Türkiye gibi ülkelerde; devlet, parti, ideoloji, din gibi yüce ve yüksek, tam ya da yarı kutsal bir aygıtın bulunduğu ve devlet sanatçısı, parti sanatçısı, ideoloji sanatçısı, rejim sanatçısı olarak kimlerin kanon içinde yer alması gerektiğini belirleyen aygıtların varlığı kanonu önemli bir sorun hâline getirmektedir. Yani Türkiye'de de bir

kanon oluşturma çabası çok eskiden beri vardır, fakat bu çabanın çok başarılı olduğunu söylemek güçtür (Belge, 2004, 54-55).

Türkiye’de kanon oluşturmaya yönelik ilk çabalar (Issı, 2004b, 81-82) Tanzimat yıllarına uzanıyor olsa da, ideoloji denilebilecek türden düşünce akımları ağırlıklı olarak II. Meşrutiyet döneminde kendini göstermeye başlamış, ikinci türden (devlet, parti, rejim, ideoloji aygıtlarınca) bir kanon oluşturma fikrine uygun edebiyat yapılanması ve bu yolda atılmış ilk somut adımlar, “milliyetçi edebiyat” ile “İttihat ve Terakki” arasındaki ilişkiler ağının gelişmesiyle boy göstermiştir. Bu yıllarda çıkan bazı dergilerin (*Genç Kalemler*, *Türk Yurdu*) dönemin siyasî otoritesi olan İttihat ve Terakki partisiyle sıkı bir ilişkisi vardır. Söz gelişi Ali Canip’in, *Genç Kalemler*’in başyazarlığına getirilmesi İttihat ve Terakki Cemiyeti Merkez-i Umumîliği tarafından 25 Mart 1911 tarihli kararname ile olmuştur. Ziya Gökalp’in hem bu dergilerle hem de İttihat ve Terakki ile olan bağlantıları gibi daha birçok göstergeler de bu yıllarda bazı yayın organlarıyla siyasî otoritenin tamamen iç içe geçmiş olduğunun açık kanıtlarıdır (Belge, 2004, 56-58). Böylece Mehmet Emin, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Ali Canip, Ahmet Hikmet, Aka Gündüz gibi yazar ve şairler bir “millî edebiyat kanonu” oluşturmaya çalışmış ve bunda da bugüne kadar uzanan süreci etkileyecek kadar başarılı olmuş görünmektedirler. Yalnız dikkat edilirse bu “millî edebiyat kanonu” siyasî otoritenin etki alanında fazla kalmamış ve milliyetçi düşünce geniş aydın, devlet adamı ve halk kesimleri tarafından da benimsenerek cumhuriyet döneminde daha çok yukarıda sözkonusu edilen birinci ve üçüncü mercilerin ilgi alanında kalmaya devam etmiştir. Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin’in hâlâ değerlerinden hiçbir şey yitirmemiş olmaları bunun delili olarak görülebilir. Yani cumhuriyet öncesinin siyasî otoritesinin kanonlaştırma çabası bir zaman sonra yerini doğal bir kanonlaşma sürecine bırakmıştır.

Cumhuriyet öncesindeki bu kanonlaşma sürecinde devletin öncülük ettiği iki etkinlik vardır ki bunlar “millî edebiyat kanonu”nun oluşturulması noktasında öneme haizdir. Bunlardan biri Harbiye Nezareti’nin zamanın şairlerinden savaştaki askerleri coşturacak şiirler yazma konusundaki talebi, diğeri de yine Harbiye Nezareti’nin İstanbul’un belli başlı yazar ve şairleri ile İttihat ve Terakki Partisi etrafında toplanmış yazar ve şairleri Çanakkale Gezisi (Temmuz 1915) düzenleyerek savaş meydanlarından edindikleri izlenimleri kaleme almalarını talep etmesidir (Alangu, 1968, 345-347, 360-364). Bu çağrılardan ikisine de kitap, şiir ve gazete yazılarıyla icabet edilmiş, hükümet de bu çalışmalarını cömertçe ödüllendirmiştir. Söz gelişi bu çağrılardan ilkinde riayet edenlerden birisi Yusuf Ziya, bir diğeri de Halit Fahri’dir. Yusuf Ziya’nın *Akıdan Akına* (1916) ve *Cenk Ufukları* (1917) ile Halit Fahri’nin *Cenk*

Duyguları (1917) adlı şiir kitapları bu yönde yazılmış ve Harbiye Nezareti tarafından ödüllendirilmiş çalışmalardır.

Türkiye’de bu türden bir kanon, “millî edebiyat kanonu”, yaratma çabasından sonra önemli sayılabilecek ikinci bir kanon oluşturma çabası cumhuriyet yıllarında görülmüştür. Bu çabaya “inkılâp kanonu” adını vermek mümkündür. “İster dinsel, ister lâik anlamı sözkonusu olsun, kanonu mutlaka kurumsal bir yapı bağlamında düşünmek zorundayız. Kurumsallık, kanonun vazgeçilmez niteliklerinden biridir. Elbette, alana bağlı olarak, bu kurumlar büyük bir çeşitlilik gösterir: Din alanında [Hıristiyan dünyasında-y.n.] kilise belirleyici bir rol üstlenirken; sanat alanında eğitim kurumları, siyasî erk, yazılı ve görsel basın, dergiler, üniversiteler gibi kurumlar karmaşık bir etkileşim süreciyle kanonun oluşmasına katkıda bulunurlar.” (Atakay, 2004, 70)

TÜRK EDEBİYATINDA İNKILÂP KANONU

Kanon sözcüğünün “ilk kullanımı kilise tarafından yayınlanan kararlara ilişkindir, yani kanonik kararlar dogmadır, değiştirilemez ve sorgulanamaz... kanon sözcüğü, ulus-devletlerin kurulma sürecinden sonra, tâbir-i caizse, ‘sekülerleşmiş’ ve ulus-devletin kendi kuruluş anlatısını anlatan edebî metinler için kullanılmaya başlanmıştır.” (Tekelioğlu, 2003, 70) Zaten Türkiye’de kanonun yapılanması da bu yönde gelişmiştir. “Kanon oluşumuna her zaman bir ideolojinin karışmış olduğu”, hatta “bir kanon yapmanın (ya da var olan bir kanonu sürdürmenin) başlı başına bir ideolojik eylem olduğu” (Bloom, 2004, 82) gerçeği dikkate alınacak olursa Türkiye’de 1920’li yıllardan itibaren oluşturulmaya çalışılan kanonun resmî ideoloji önderliğinde gerçekleştirilmeye çalışıldığı açıkça görülecektir.

Türkiye’de tek parti döneminde kurulmaya çalışılan “inkılâp kanonu”nun nasıl şekillendirildiği hakkında bir fikir verebilmek için kanonu oluşturmak amacıyla neler yapıldığını bilmek gerekmektedir. Aşağıda bu kanonun oluşturulması aşamasında girilen etkinliklerden çok azına değinilmiştir:

1. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarına bakıldığında inkılâba yönelik bir Edebiyat Kanonu’nun, İnkılâp Edebiyatı’nın (Çıkla, 2004, 435-441) oluşturulması çalışmalarına ağırlık verildiği ve bu çalışmaları çok çeşitli kişi ve kurumların yürütmeye çalıştığı görülür. Bunlar arasında rejime bağlı yazar ve şairler, dönemin bazı siyasîleri, çeşitli yayın organlarının yöneticileri ile parti, hükümet, Halkevleri, Basın Genel Müdürlüğü gibi kurumlar yer almaktadır.

Bir örnek olması açısından, tek parti yıllarında yazdırılıp bastırılan Reşat Nuri'nin *Hülleci* adlı piyesinin ön sözündeki Basın Genel Müdürlüğü'nün görüşlerini yansıtan şu ifadelerin, oluşturulmaya çalışılan kanonun itiraf-larından birisi olarak okunması mümkündür:

"Türkiye'de halk arasında sahne arının ve kültürünün önemli yayıcısı ve dolaşıcısı sahne artistleridir. Bu özveren insanlar gazetenin, kitabın ve birçok sosyal araçların girmediği yerlere giderek temsiller vermektedirler.

Memleketi karış karış dolaşan bu sahne özverenlerinin elinde halka gösterilecek, halkın kültür seviyesini yükseltecek, *halka yeni dâvaları anlatacak piyesler* pek sayılıdır. Bu eksikliği göz önüne alarak **ulusal tezlerimizi yığına anlatacak eserleri, memleketimizin tanınmış yazıcılarına hazırlatmayı faydalı bulduk.**"

Reşat Nuri Güntekin'in «Hülleci» piyesi bu serinin ilk sayısındır." (Güntekin, 1965, 3)

2. Cumhuriyetin ve inkılâpların yerleştirilmesi ve halka benimsetilmesi çalışmaları içinde cumhuriyetin onuncu yıl dönümünde yoğunlaşan edebî faaliyetler de inkılâp kanonunun oluşturulması açısından kayda değerdir. Bu bağlamda yapılan çalışmalardan birkaçı şunlardır:

1933'te dönemin yazar ve şairlerinden cumhuriyetin ilk on yılında gerçekleştirilen inkılâpları anlatacak heyecan uyandırıcı eserler yazmaları istenmiştir. Kendilerini cumhuriyete adanmış şair ve yazarların eserlerinden bazıları on binlerce nüsha bastırılıp dağıtılmıştır. Cumhuriyet Bayramı heyecanını, cumhuriyeti ve inkılâpları geniş halk kesimlerine ve hatta köylere kadar götürebilecek destanlar hazırlanmıştır. Cumhuriyetin onuncu yıldönümü etkinlikleri arasında "inkılâp" ve "istiklâl" konularını işleyen tiyatro eserlerinin seçimi ve oynanmasına yönelik de bir çalışma yapılmıştır. İlk başta Haziran 1933 öncesinde yazılmış piyeslerden Cumhuriyet Bayramı'nda oynanabilecek olanlar seçilmiş, sonra da tanınmış bazı yazarlardan bu konuda piyes yazmaları istenmiştir. Temsil Komitesi, seçtiği ve oynanmasını uygun bulduğu eserleri bütün şehirlere ve köylere göndermiştir. Cumhuriyetin onuncu yılını kutlama programı çerçevesinde dönemin yazar ve şairleri birçok eser kaleme almışlar ve bu eserler hükümet tarafından derhal bastırılmıştır (Demirhan, 1999, 52-55, 71-73, 156; Çıkla, 2006, 45-63).

3. Türkiye'de 1939-1947 yılları arasında CHP'nin verdiği sanat mükâfatlarının (Çıkla, 2007a, 29-46) bu mükâfatı kazanan eserlerin halkın gözünde şöhret kazanmasına veya şöhretini tazelemesine, satışının artmasına vesile

*** Köyu ve italik vurgular bana ait. (S. Ç.)

olduğu görülür. Söz gelişi Halide Edip'in *Sinekli Bakkal* romanının 1942'de CHP Roman Mükâfatını kazanmasının ardından, Memduh Şevket'in *Ayaşlı ve Kiracıları*'nın da aynı yarışmada ödül alamamakla birlikte beşinci olmasının ardından *Ülki*'de çıkan şu ifadeler bu tür ödüllerin, ödülü kazanan eserleri gündeme taşımak, prestijlerini ve satışlarını artırmak noktasında önemli birer kanonlaştırma faaliyeti olduğunu göstermektedir:

a) "CHP roman mükâfatını kazandıktan sonra Sinekli Bakkal ve eserin müellifi Halide Edip tekrar günün meselesi oldu." ("*Sinekli Bakkal*", 1942, 20)

b) "Ayaşlı ve Kiracıları bundan sekiz yıl önce M. Ş. imzasıyla neşredilmiş bir romandır. Bu müddet zarfında lâyük olduğu şekilde yayılamadığı için yalnız geniş okuyucu kitlesi değil, birçok kalem adamları arasında bile tanınmamıştır. Fakat CHP Roman Mükâfatı vesilesiyle birden ön safa geçmiş bulunmaktadır." ("*Ayaşlı ve Kiracıları*", 1943, 22)

4. CHP'nin 1945 yılı Sanat Mükâfatı çerçevesinde düzenlediği piyes yarışmasının şartlarında yazarların koni olarak mutlaka "devrim ilkelerine bağlı kalmaları" gerektiği vurgulanmaktadır. Piyeslerde işlenecek değişimler ve değerler inkılâbın dünya görüşüne uygun bir tarzda belirtilecektir. Konuların, inkılâbın güttüğü gayeleri belirtecek şekilde seçilmesi ve işlenmesi istenmiştir ("*CHP 1945 Sanat Mükafatı*", 1944, 3). Bu ifadeler partinin oluşturmaya çalıştığı inkılâp edebiyatının, kanonlaştırmanın bir aracı olduğunu göstermektedir.

5. Edebiyat dünyasında kitap tanıtımlarının ve reklamlarının kanonlaştırma faaliyetleri olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu tanıtım ve reklamların bolluğu o kitabın çok seviyeli, cazip, okuması zevkli bir kitap olduğunu; o yazarın da usta, başarılı ve gerçek bir sanatkar olduğunu ima ederler ve okurları kendilerine çekme/yöneltme noktasında çoğunlukla başarılı da olurlar. Yalnız bugüne kadar Türk edebiyatında bu araçların kanonlaştırma faaliyetlerinde ne derece etkili olduğu ciddi bir araştırmanın konusu olmadığı için söz gelişi Yakup Kadri'nin *Yaban*'ı çıktıktan sonra *Kadro* (Hay[rettin], 1933, 47-49; Nedim, 1933, 47-49; Süreyya, 1933, 80-87) ve diğer dergilerde yapılan tanıtımlar ile *Yaban* ve yazarı hakkında yazılanların okurlar üzerinde ne derece etkili olduklarını ve okur sayısını ne kadar artırdıklarını tespit etmek veya kestirmek mümkün görünmemektedir.

6. Harf inkılâbı (1 Kasım 1928) ile yeni nesillerin eski harfli eserlere ulaşması büyük oranda sekteye uğramıştır. Harf inkılâbının sırf bu özelliği bile oluşturulmaya başlanan kanon için büyük bir kazanım olmuş görünmektedir.

7. Cumhuriyetin ve inkılâpların yerleştirilmesi sürecinde, 1930'lu yıllarda yeni Karagöz piyesleri yaz(dır)ılarak, bu piyesler aracılığıyla kanonlaştırma faaliyetinde bulunduğu görülür. Bu çerçevede söz konusu Karagöz piyesleri ve bazı halk hikayelerinin cumhuriyetin, devletin, inkılâpların, Türk dil ve tarih tezleri ile Batılı hayatın öngörülerine uygun mesajlarla donatıldığı bilinmektedir (Çıkla, 2007b, 61-67).

KANONİK METİNLER

Aslında "kanonik metin" terimiyle daha çok inkılâpları ve rejimi anlatan metinlerin kastedildiği düşünülmektedir. Nitekim A. Cüneyt İssı da bu olguyu şöyle ifade etmektedir: "Kanonik metinler, uluslaşma sürecinden sonra sahasını genişletmiş, yalnızca din sahasında değil, başka sahalarda da 'insan/toplum/medeniyet inşa etme'yi amaçlayan çeşitli metinler *kanonik metinler* olarak adlandırılmıştır. Özellikle iktidarın ideolojisini -bu, genellikle ya tamamen ya da kısmen eskiyi reddeden bir söylem üzerine yükselir-yerleştirmek/benimsetmek için ortaya konulan metinler böyle metinlerdir." (İssı, 2004a, 358)

Kanonik metinlerin en bariz özelliği, o kanonun ülküsüne, prensiplerine, hayat görüşüne inananlar için özel bir anlam ifade etmesi, o kanonun ruhunu yansıtmasıdır. Bu bakımdan belirli metinlerin kanona dahil edilmesi konusunda diğer bazı metinlere nazaran daha çok çaba sarf edilir. Bu belirli metinlerin kanonik metinler olarak kalıcılıklarının sağlanması için sık sık baskıları yapılır, haklarında değerlendirme yazıları yayınlanır, yazarlarına ödülleri verilir, onlardan alıntılar yapılır, antoloji ve ders kitaplarına onlardan parçalar alınır, eğitim bakanlıkları tarafından okullarda öğrencilere tavsiye edilmeleri öğretmenlere salık verilir.

Bu tür metinlerin piyes olanlarının veya piyesleştirilenlerinin sahnelerde izleyicilerin dikkatine sunulduğu da görülür. Böylece kanonik eserin yaşaması sağlanır. Söz gelişi "Reşat Nuri Güntekin'in 'Yeşil Gece' başlıklı romanı; 1968'de Gündoğdu Gencer, 1973-1977 yılları arasında Tuncer Cücenöğlü, 1979'da Ankara Deneme Sahnesi'nin 7 kişilik Yazın Grubu ve 1985'te yine Şenol Tiryaki tarafından on kez oyunlaştırılmıştır." (Taydaş, 2000, 122) Bu bilgi *Yeşil Gece*'nin yazılışından sonra da -günümüze kadar- kanonik bir metni olarak algılanmaya devam ettiğini/böyle algılanması için çaba harcan-
dığını göstermektedir.

Kanonlaştırma faaliyetlerinde kanonik eserler kategorisine dahil edilmeye çalışılan bir diğer örnek de Halide Edip Adıvar'ın bazı eserleri olmuştur. Cumhuriyete ve bazı inkılâplara tatlı-sert bir muhalefet yapan "Halide

Edip'e ölümünden sonra rejim tarafından özel bir önem verilmiş, tüm kusurlarına rağmen Kemalist bir bayraktar olarak kutsanmış; seçme yazıları, ilkokul dahil eğitimin her döneminde okutulan ders kitaplarına alınmış, Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye, Yolpalas Cinayeti, Döner Ayna ve Sinekli Bakkal'ı filme alınmıştır." (Lekesiz, 1997, 74) Halide Edip'in bağışlanması ve inkılâp kanonunun bir üyesi yapılmasına iki önemli romanının vesile olduğu gözlerden kaçmaz: *Ateşten Gömlek* (1922) ve *Vurun Kahpeye* (1926).

KANONİK SANATÇILAR

Cumhuriyet neslinin büyük bir kısmı inkılâplara herhangi bir eleştiri yöneltmemiş, bilakis onlara bağlı olduğunu yazı ve sözleriyle dile getirmiştir. Şair ve yazarların cumhuriyet, Atatürk ve inkılâplarla ilgili yazdığı araştırma ve hatıra türü kitaplar onların sadece edebî eser yazmakla kalmadıklarını; Atatürk'ü, cumhuriyeti ve inkılâpları açıksözlülükle anlatmak gereğini duyduklarını da gösterir. Söz gelişi Yakup Kadri "Atatürk" adlı bir monografi yazmış, Yaşar Nabi "Atatürk Yolu" adlı bir kitap kaleme almıştır.

Cumhuriyet nesline mensup yazar ve şairlerin büyük bir kısmı cumhuriyetin ve rejimin yerleşmesi, kökleşmesi için çeşitli çabalar göstermiştir. Bu çabalara şu örnekler verilebilir:

a) Ahmet Kutsi Tecer, Sivas'taki Halkevi ve Halkodalarının teşkilatlandırılmasında, Halkevleri aracılığıyla inkılâpları halka anlatma işinde öncülük ettiği gibi, 1941-1945 arasında (milletvekilliği yıllarında) Halkevleri Genel Merkezi'nin çıkardığı *Ülkü* dergisinin yönetimi görevini yürütmüş, o zamanlar Halkevleri'nin Anadolu'da çıkardığı otuz kadar dergiyi yine Tecer yönetmiştir. Tecer, 1943-1945'te CHP içinde aynı zamanda "Halkevleri Bürosu Şefi" olarak da çalışmıştır. Atatürk'e hayran ve son derece bağlı olan Tecer, cumhuriyetin resmî görüş ve telkinlerinin dışına çıkmamış bir şairdir (Gökdemir, 1987, 2-3, 6-7; Özbacı, 1998, 9-12).

Ahmet Kutsi Tecer'in "resmî görüş ve telkinlerin dışına çıkmamış" olması ile ilgili önemli bir tespiti Turgut Uyar yapmıştır: "Turgut Uyar, 'Bir Şiirden' adlı kitabında Ahmet Kutsi Tecer ile ilgili şu değerlendirmeyi yapar: «1925-1932 arasında yirmi beş otuz yaşlarında olan kuşağın bir bölüğünün temsilcisidir. O bölük, ne sunulmuşsa 'doğru' ve 'değişmez' kabullenmiş, kişisel seçme sorumluluğunu üstlenmeye yanaşmamıştır.»" (Özgül, 2004, 98)

b) Her 10 Kasım'da "10 Kasım Şiirleri" yazıp yayınlayan Behçet Kemal Çağlar, "Su katılmamış bir Kemalisttir... Sanatı Devrim içindir." (Tunaya, 1970, 363) Yani o "Türkiyenin şairi, davarın bayraktarı olmak mevkiindedir." (Kemal, 1938, 172) sözlerinin gereğini hakkıyla yerine getirmeye

çalışmıştır. Ayrıca 1933'te basılan *Cumhuriyet'in 10. Yılı İçin Yazılan Şiirler, Destanlar* adlı kitapta yer alan 18 şiirin 7'sinin Behçet Kemal'e ait olması da dikkat çekicidir.

c) Taner Timur, Reşat Nuri Güntekin'i "Kemalist reformların özünü teşkil eden lâikliğin, dolayısıyla Kemalist Aydınlanmanın romancısı" ve "Kemalist Devrim'i, kendi sınırları içinde, en gerçekçi bir şekilde sergileyen, en heyecanlı bir biçimde destekleyen ve en tutarlı bir şekilde eleştiren romancılarımızdan biri" (Timur, 1991, 69, 79) olarak nitelemiştir.

Diğer taraftan 19 Şubat 1932'de kurulan Halkevleri'nin edebiyat ve sanatla ilgili şubelerinde dönemin edebiyat ve sanat camiasından birçok kişinin görev aldığı görülür. Söz gelişi Ankara Halkevi'nin şubelerinde yer alan sanatçılar şunlardır: Dil-Edebiyat ve Tarih şubesinde Celal Sahir, Behçet Kemal, Hüseyin Namık; Güzel Sanatlar şubesinde Cevat Memduh; Temsil şubesinde piyes yazarı Münir Hayri. Bir dönem Eminönü Halkevi'nin Dil, Tarih, Edebiyat şubesinde Ağâh Sırrı Levend, Sabri Esat Siyavuşgil gibi edebiyatçıların görev yaptığını göz önünde bulundurur ve kapatılışına kadar olan dönemde Halkevleri'nde görev almış şair ve yazarları derlemeye kalkarsak, belki de zamarın şair ve yazarlarından çok azının liste dışında kaldığını görürüz. Bu da gösteriyor ki Türk edebiyatının cumhuriyet yıllarındaki şair ve yazarlarının Halkevleri'yle sıkı bir ilişkisi olmuştur.

Burada üzerinde durulması gereken bir konu da eski edebiyatçıların inkılâp kanonuna dahil edilebilecek yazı faaliyetlerinin sınırlılığıdır. Bu noktada Halit Fahri Ozansoy'un bir eleştirisi vardır. Halit Fahri, cumhuriyetin onuncu yıldönümü için yazdığı *On Yılın Destanı* adlı piyesinde Turgut adlı bestekara şunları söyler:

Sıra şimdi şairin, bestekârın sırası:

Sessiz mi kalacağız devler sustular diye?

(Ozansoy, 1933, 11)

Halit Fahri, bu dizelerle sanatkarların, inkılâbı ve Gazi Türkiyesini anlatmaları gerektiğini vurgulamış olmaktadır. İkinci dizede geçen "devler" ifadesiyle kastedilen cumhuriyetten önce yetişmiş sanatkarların cumhuriyet döneminde de hayatta olanlarıdır ki şair, inkılâpları, cumhuriyetin erdemlerini ve Atatürk'ü anlatmakta sessiz kaldıkları veya yeterince anlatmadıkları için bu devleri eleştirmektedir.

Bu konuda bir eleştiri de *İsimsiz Facia* adlı bir piyes yazan Baha Hulûsi'nin babasına aittir. Oğlu Baha Hulûsi'ye bir mektup yazan Ahmet Hulûsi piyes yazarlarımızın "inkılâbı sevdiren onun ehemmiyetini anlatmak" için piyesler bırakmaları gerektiğini belirtir ve o dönemde gerçekleşen hükûmet-sanatçı ilişkisinin bir itirafı olarak şunları ekler: "Yeni ve ileri bir telakkiye göre «san'at, san'at içindir» şeklinden çıkıp, «muayyen bir gayenin tesir vasıtası» olduktan sonra, tiyatro da, yalnız bedîî hislerin değil, milliyet ve herhangi bir hissin aşılmasına vasıta oluyor. Görülüyor ki hükûmetimiz de; yaptığı inkılâbı ileri götürmek için yurttaşlara, bu inkılâbın gayesini anlatmak ve yurt yavrularını böyle yetiştirmek istiyor; bunun için erbabi kalemi teşvikten hiç geri durmuyor." (Hulûsi, 1933, 3)

KANONLAŞTIRMA SÜRECİNDE MİLLETVEKİLİ YAPILAN SANATÇILAR

Yakın cumhuriyet döneminde eser veren eski ve yeni edebiyatçılardan birçoğunun milletvekili yapıldığı bilinmektedir. Bu milletvekili edebiyatçıların kimler olduğunu tespit etmekte fayda mülâhaza ediyoruz. O sebeple bu başlık altında 1920-1950 yılları arasında milletvekili yapılan sanatçılara yer verilmiştir.

23 Nisan 1920'de kurulan TBMM'de I. Meclis'ten başlayarak 1950'ye kadar olan dönemde milletvekilliği yapmış şair ve yazarların hangi dönemlerde ve hangi yıllar arasında vekillik görevinde buldukları aşağıda çıkarılmıştır (Özcan, 2004, 581-585; Soysal, 1986, 6-7; Halıcı, 1990). I. Meclis kurucu meclistir ve CHP bu meclis teşekkül ettiği tarihte henüz kurulmamış olduğundan birinci tabloda adları verilen edebiyatçıların herhangi bir partiye bağlı olmadıkları görülür. 1923-1946 yılları arasının tek parti iktidarı olması hasebiyle bu yıllarda milletvekili olanların hepsinin Cumhuriyet Halk Partili olduğu açıkça görülecektir. Diğer taraftan son tabloda 1946-1950 yılları arasında yine CHP'den milletvekili seçilen edebiyatçılara yer verilmiştir:

I. Meclis / 23 Nisan 1920 - 1 Nisan 1923

Mehmet Akif Ersoy	Burdur Milletvekili
Hamdullah Suphi Tanrıöver	Antalya Milletvekili
Besim Atalay	Kütahya Milletvekili

II. Meclis (II. Dönem) / 1923-1927

Ziya Gökalp	Diyarbakır Milletvekili
Hakkı Tarık Us	Giresun Milletvekili
Hamdullah Suphi Tanrıöver	İstanbul Milletvekili
Besim Atalay	Kütahya Milletvekili
Falih Rıfık Atay	Bolu Milletvekili
Yahya Kemal Beyath	Urfa Milletvekili
Veled Çelebi İzbudak	Kastamonu Milletvekili
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	Mardin Milletvekili
Sâmih Rifat	Çanakkale Milletvekili
Ebubekir Hazım Tepeyran	Niğde Milletvekili
Ruşen Eşref Üneydın	Afyon Milletvekili
Mehmet Emin Yurdakul	Şebinkarahisar Milletvekili
Abdülhak Hamit Tarhan	İstanbul Milletvekili

III. Dönem / 1927-1931

Hakkı Tarık Us	Giresun Milletvekili
Mehmet Asım Us	Artvin Milletvekili
Hamdullah Suphi Tanrıöver	İstanbul Milletvekili
Ahmet Rasim	İstanbul Milletvekili
Besim Atalay	Kütahya Milletvekili

S. Çıkla: *Türk Edebiyatında Kanon ve İnkılâp Kanonu*

Falih Rifkî Atay	Ankara Milletvekili
Halil Nihat Boztepe	Gümüşhane Milletvekili
İbrahim Alaattin Gövsa	İstanbul Milletvekili
İshak Refet İşıtman	Diyarbakır Milletvekili
Veled Çelebi İzbudak	Kastamonu Milletvekili
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	Mardin Milletvekili
Sâmih Rifat	Çanakkale Milletvekili
Ruşen Eşref Üneydin	Afyon Milletvekili
Fazıl Ahmet Aykaç	Elazığ Milletvekili
Memduh Şevket Esendal	Elazığ Milletvekili
Abdülhak Hamit Tarhan	İstanbul Milletvekili
Celal Sahir Erozan	Zonguldak Milletvekili

IV. Dönem / 1931-1935

Hakkı Tarık Us	Giresun Milletvekili
Mehmet Asım Us	Artvin Milletvekili
Ahmet Rasim	İstanbul Milletvekili
Aka Gündüz	Ankara Milletvekili
Besim Atalay	Kütahya Milletvekili
Falih Rifkî Atay	Ankara Milletvekili
Fazıl Ahmet Aykaç	Elazığ Milletvekili
Halil Nihat Boztepe	Trabzon Milletvekili
İbrahim Alaattin Gövsa	İstanbul Milletvekili
Veled Çelebi İzbudak	Kastamonu Milletvekili
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	Manisa Milletvekili

Muhafazakâr Düşünce / Edebiyat

Abdülhak Hamit Tarhan	İstanbul Milletvekili
Ahmet İhsan Tokgöz	Ordu Milletvekili
Ruşen Eşref Üneydin	Afyon Milletvekili
Mehmet Emin Yurdakul	Şanlıurfa Milletvekili
Yahya Kemal Beyatlı	Yozgat Milletvekili

V. Dönem / 1935-1939

Hakkı Tarık Us	Giresun Milletvekili
Mehmet Asım Us	Artvin Milletvekili
Aka Gündüz	Ankara Milletvekili
Ömer Asım Aksoy	Gaziantep Milletvekili
Besim Atalay	Kütahya Milletvekili
Falih Rıfki Atay	Ankara Milletvekili
Fazıl Ahmet Aykaç	Elazığ Milletvekili
Yahya Kemal Beyatlı	Tekirdağ Milletvekili
Halil Nihat Boztepe	Trabzon Milletvekili
Kâzım Namı Duru	Manisa Milletvekili
Veled Çelebi İzbudak	Kastamonu Milletvekili
Mehmed Fuad Köprülü	Kars Milletvekili
Ahmet İhsan Tokgöz	Ordu Milletvekili
Ali Canıp Yöntem	Ordu Milletvekili
Mehmet Emin Yurdakul	Şanlıurfa Milletvekili
Hüseyin Rahmi Gürpınar	Kütahya Milletvekili
Abdülhak Hamit Tarhan	İstanbul Milletvekili

VI. Dönem / 1939-1943

Mehmet Asım Us	Artvin Milletvekili
Aka Gündüz	Ankara Milletvekili
Ali Kami Akyüz	İstanbul Milletvekili
Ömer Asım Aksoy	Gaziantep Milletvekili
Besim Atalay	Kütahya Milletvekili
Falih Rıfki Atay	Ankara Milletvekili
Fazıl Ahmet Aykaç	Elazığ Milletvekili
Yahya Kemal Beyatlı	Tekirdağ Milletvekili
Halil Nihat Boztepe	Trabzon Milletvekili
Ali Süha Delilbaşı	Kütahya Milletvekili
Kâzım Nami Duru	Manisa Milletvekili
Sadri Ertem	Kütahya Milletvekili
İbrahim Alaattin Gövsa	İstanbul Milletvekili
Reşat Nuri Güntekin	Çanakkale Milletvekili
Hüseyin Rahmi Gürpınar	Kütahya Milletvekili
İ. Hakkı Baltacıoğlu	Afyon Milletvekili
Behçet Kemal Çağlar	Erzincan Milletvekili
Mehmet Emin Erişirgil	Zonguldak Milletvekili
Memduh Şevket Esendal	Bilecik Milletvekili
Veled Çelebi İzbudak	Yozgat Milletvekili
Kemâlettin Kâmi Kamu	Rize Milletvekili
Bekir Sıtkı Kunt	Hatay Milletvekili
Agâh Sırrı Levend	Aydın Milletvekili
Ahmet Kutsi Tecer	Adana Milletvekili

Ebubekir Hazım Tepeyran	Niğde Milletvekili
Ahmet İhsan Tokgöz	Ordu Milletvekili
Ali Canip Yöntem	Ordu Milletvekili
Mehmet Emin Yurdakul	Şanlıurfa Milletvekili

VII. Dönem / 1943-1946

Mehmet Asım Us	Artvin Milletvekili
Aka Gündüz	Ankara Milletvekili
Ali Kami Akyüz	İstanbul Milletvekili
Ömer Asım Aksoy	Gaziantep Milletvekili
Besim Atalay	Kütahya Milletvekili
Falih Rıfki Atay	Ankara Milletvekili
Fazıl Ahmet Aykaç	Elazığ Milletvekili
İ. Hakkı Baltacıoğlu	Afyon Milletvekili
Halil Nihat Boztepe	Trabzon Milletvekili
Behçet Kemal Çağlar	Erzincan Milletvekili
Ali Süha Delilbaşı	Kütahya Milletvekili
Mehmet Emin Erişirgil	Zonguldak Milletvekili
Memduh Şevket Esendal	Bilecik Milletvekili
İbrahim Alaattin Gövsa	İstanbul Milletvekili
Reşat Nuri Güntekin	Çanakkale Milletvekili
Kemâlettin Kâmi Kamu	Rize Milletvekili
Bekir Sıtkı Kunt	Hatay Milletvekili
Celal Esat Arseven	İstanbul Milletvekili
Yahya Kemal Beyatlı	İstanbul Milletvekili

S. Çıkla: *Türk Edebiyatında Kanon ve İnkılâp Kanonu*

Agâh Sırrı Levend	Aydın Milletvekili
Osman Ocak Nakiboğlu	Diyarbakır Milletvekili
Refik Ahmet Sevengil	Tokat Milletvekili
İsmail Habip Sevük	Sinop Milletvekili
Ahmet Hamdi Tanpınar	Kahramanmaraş
Ahmet Kutsi Tecer	Şanlıurfa Milletvekili
Ömer Bedrettin Uşaklı	Kütahya Milletvekili
Suut Kemal Yetkin	Urfa Milletvekili
Mehmet Emin Yurdakul	İstanbul Milletvekili

VIII. Dönem / 1946-1950

Mehmet Asım Us	Artvin Milletvekili
Hamdullah Suphi Tanrıöver	İstanbul Milletvekili
Ömer Asım Aksoy	Gaziantep Milletvekili
Celal Esat Arseven	Giresun Milletvekili
Falih Rıfık Atay	Ankara Milletvekili
Fazıl Ahmet Aykaç	Elazığ Milletvekili
İ. Hakkı Baltacıoğlu	Kırşehir Milletvekili
Ethem İzzet Berice	Siirt Milletvekili
Behçet Kemal Çağlar	Erzincan Milletvekili
Mehmet Emin Erişirgil	Zonguldak Milletvekili
Memduh Şevket Esendal	Bilecik Milletvekili
Kemâlettin Kâmi Kamu	Erzurum Milletvekili
Osman Ocak Nakiboğlu	Diyarbakır Milletvekili
Orhan Seyfi Orhon	Zonguldak Milletvekili

Yusuf Ziya Ortaç	Ordu Milletvekili
Refik Ahmet Sevengil	Tokat Milletvekili
Suut Kemal Yetkin	Urfa Milletvekili

SONUÇ

Kanon, Türkiye’de son yıllarda çokça kullanılmaya başlanan kavramlardandır. Türk edebiyatında kanon, edebiyat kanonu ve inkılâp kanonu konularının üzerinde yapılan çalışmalar da son yıllarda giderek artmaktadır. Bu konulara ek olarak edebiyat-siyaset, devlet-sanat, ideoloji-edebiyat ilişkisini ele alan araştırmaların da yine arttığı görülmektedir. Edebiyatın ve Türk edebiyatının en netameli konularını bu başlıklar altında irdelemek mümkündür. Bu konular Türk edebiyatının doğal mecrasında yürüyüp yürümediğini ortaya koymak bakımından önem arz etmektedir.

Türk edebiyatının geçmişinde kanonik yapıların var olduğu, yani devlet aygıtının veya bu aygıtın çeşitli unsurlarının (parti, hükümet, ideoloji vs.) bu yapılanmada birincil rol oynayarak sanat ve edebiyat hayatının yönlendirilmesi noktasında önemli bir görev üstlendiği bilinmektedir. Ancak bu konunun derinliğine araştırılması gerekmektedir. Böylece Türk edebiyatında devlet-edebiyat, rejim-sanat ilişkisinin farklı boyutları ortaya konabilecektir.

KAYNAKÇA

- Alangu, Tahir (1968). *Ömer Seyfeddin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul.
- Atakay, Kemal (2004). Kanon Huzursuzluğu, *Kitap-lık*, 68, 70-77.
- Ayaşlı ve Kiracıları, (1943). *Ülkü Halkepleri Mecmuası*, (Yeni Seri), 3 (34), 22.
- Belge, Murat (2004). Türkiye’de Kanon, *Kitap-lık*, 68, 54-59.
- Bloom, Harold (2004). Kanona Ağıt, *Batı Kanonu (Çağların Kitapları ve Ekolleri)* adlı kitabın birinci bölümünden çev: Mehmet H. Doğan, *Kitap-lık*, 68, 79-91.
- CHP 1945 Sanat Mükafatı, (1944). *Ülkü Halkepleri Mecmuası*, (Yeni Seri), 6 (70), 3.
- Çıkla, Selçuk (2004). *İnkılâp Edebiyatı, Hece [Hayat-Edebiyat-Siyaset Özel Sayısı]*, 90/91/92, 435-441.
- Çıkla, Selçuk (2005). *Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç’ın Yapıtlarının Yeri ve Önemi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun.

S. Çıkla: Türk Edebiyatında Kanon ve İnkılâp Kanonu

- Çıkla, Selçuk (2006). Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü Adına Yapılan Edebi Yayınlar, *Turkish Studies/Türkoloji Dergisi*, 1 (1), 45-63.
- Çıkla, Selçuk (2007a). 1940'lı Yıllarda Düzenlenen Sanat Yarışmaları ve İnönü Sanat Armağanları, *İlmî Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri*, 23, 29-46.
- Çıkla, Selçuk (2007b). Türk Edebiyatında Dirijizmin Karagöz Piyesleri Boyutu, *Millî Folklor*, 9 (73), 61-67.
- Gökdemir, Sevgi (1987). *Ahmet Kutsi Tecer*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Güntekin, Reşat Nuri (1965). *Hülleci, İnkılâp ve Aka Kitabevleri*, İstanbul.
- Halıcı, Feyzi (1990). *Parlâmenter Şairler*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.
- Hay[rettin], Ta[hîr] (1933). Türk Edebiyatının İlk Orijinal Eseri: Yaban, *Kadro*, 15, 47-49.
- Hulûsi, Ahmet (1933). Bir Mektup, *İsimsiz Facia*, [Yazar: Baha Hulûsi], Beyazıt Güneş Matbaası, İstanbul.
- Issı, A. Cüneyt (2004a). Toplum Mühendisliği Bağlamında Kanon-Edebiyat İlişkisi, *Hece* [Hayat-Edebiyat-Siyaset Özel Sayısı], 90/91/92, 360-370.
- Issı, A. Cüneyt (2004b). Türk Edebiyatının Popülerleşmesi Sürecinde Tanzimat Dönemi Gazetelerinin İşlevine Dair, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim* (Popüler Kültür ve Gençlik Özel Sayısı), 57, 81-82.
- Jusdanis, Gregory (1998). *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür (Millî Edebiyatın İcat Edilişi)*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Kemal, Behçet (1938). Şair Kime Derler ve Bizce Güzel Şiir Nedir?, *Yücel*, 7 (41), 171-172.
- Koçak, Orhan (2004). Kanon mu, Siz İnanıyor musunuz?, *Kitap-lık*, 68, 60-65.
- Lekesiz, Ömer (1997). Tatlı-Sert Bir Muhalif: Halide Edip, *Şirazededen Şirazeye*, Timaş Yayınları, İstanbul, 51-80.
- Nedim, Vedat (1933). İşte Bir Roman «Yaban», *Kadro*, 16, 47-49.
- Oğuzertem, Süha (2004). Sentetik Bir Salata ya da Fil Hayaleti Olarak Kanon, *Kitap-lık*, 68, 68-69.
- Ozansoy, Halit Fahri (1933). *On Yılın Destanı*, Hakimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara.
- Özbalcı, Mustafa (1998). *Ahmet Kutsi Tecer*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Özcan, Mustafa (2004). Edebiyat, Siyaset ve Edebiyatçı Milletvekilleri Üzerine, *Hece* [Hayat-Edebiyat-Siyaset Özel Sayısı], 90/91/92, 578-585.
- Özgül, Eriş (2004). Doğru ve Değişmez Kabuller'in Edebiyatı, *Hece* [Hayat-Edebiyat-Siyaset Özel Sayısı], 90/91/92, 98-110.
- Parla, Jale (2004). Edebiyat Kanonları, *Kitap-lık*, 68, 51-53.
- Sinekli Bakkal, (1942). *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, (Yeni Seri), 1 (12), 20-21.

Muhafazakâr Düşünce / Edebiyat

- Soysal, İlhami (1986). Politika-Parlamento ve Sanat Üzerine Ufak Bir Araştırma, *Milliyet Sanat*, 151, 6-7.
- Süreyya, Şevket (1933). *Yaban, Kadro*, 18, 80-87.
- Taydaş, Nihat (2000). *Reşat Nuri Güntekin'in Oyun Yazarlığı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Tekelioğlu, Orhan (2003). Edebiyatta Tekil Bir Ulusal Kanonun Oluşmasının İmkânsızlığı Üzerine Notlar, *Doğu Batı*, 22, 65-77.
- Timur, Taner (1991). *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*, Afa Yayınları, İstanbul.
- Tunaya, Tanık Zafer (1970). Toplumsal ve Siyasal Bir Portre Denemesi: Behçet Kemal Çağlar, *Türk Dili*, 21 (221), 362-363.